

Декан Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, на основу члана 53. и 73. Статута Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, и члана 15. став 3. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу, донео је 13.07.2020. године

РЕШЕЊЕ

Ставља се на увид јавности Извештај Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације

„Грађанска непослушност и остваривање људских права“

и испуњености услова кандидата Николе Ивковића и предложеног ментора, за израду докторске објављивањем на интернет страници Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, у трајању од 15 дана.

Образложење

Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације „Грађанска непослушност и остваривање људских права“ и испуњености услова кандидата Николе Ивковића и предложеног ментора, за израду докторске дисертације образована Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, Број: IV-02-449/4 од 13.07.2020. године, доставила је Факултету Извештај, дана 07.07.2020. године.

Сагласно члану 9. став 2. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта (2017) и Одлуке о изменама и допунама Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу (2018), по добијеном позитивном мишљењу надлежних органа Универзитета у Крагујевцу, Факултет ставља на увид јавности достављени Извештај.

Имајући у виду наведено, донео сам решење како гласи у диспозитиву.

Решење доставити:

- Сајт Факултета,
- Архива.

ДЕКАН
Проф. др Драган Вујисић

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

ПРЕМИСЛОЖИ:	07.04.2020
Орг. јед.	Врх
Сл.	Врх

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

ПРЕДМЕТ: Извештај Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације.-

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Крагујевцу бр. 119/6.1.2 од 05.06.2020. године и Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу бр. IV-02-316/30 од 10.06.2020. године формирана је Комисија за писање Извештаја за оцену научне заснованости теме докторске дисертације под насловом "Грађанска непослушност и остваривање људских права" и испуњености услова кандидата Николе Ивковића и предложеног ментора проф. др Срђана Ђорђевића, редовног професора Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област теорија државе и права, у следећем саставу: др Срђан Ђорђевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Теорија државе и права, председник Комисије; др Дејан Матић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Теорија државе и права, члан, др Драгана Ђорић, доцент Правног факултета Универзитета у Новом Саду за ужу теоријскоправну научну област, члан.

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографија и преглед научно-истраживачког рада кандидата

Колега Никола Ивковић рођен је у Крагујевцу 01.10.1989. године. Након завршене Прве крагујевачке гимназије, завршио је Правни факултет Универзитета у Крагујевцу и стекао звање дипломирани правник („стари програм“) са просечном оценом 8,23. Током студирања био је председник Студентског парламента Правног факултета, студент проректор, члан Савета и Сената Универзитета у Крагујевцу а на националном нивоу председник Скупштине СКОНУС-а и члан Националног савета за високо образовање. Такође, био је координатор више локалних, факултетских и универзитетских пројеката, као и међународних пројеката Европске комисије. Друштвено је ангажован као члан интернационалне Ротари организације. Члан је Регионалног друштва правника „Шумадија“ из Крагујевца.

Докторске академске студије (смер јавноправни и теоријскоправни) уписао је 2014 године.

Први радни однос засновао је на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу радећи као сарадник у настави за ужу јавноправну и теоријскоправну научну област. У звању сарадник у настави је био од 01.10.2014. године до 30.09.2016. године.

Од 2016. године радио је као адвокатски приправник, да би 2018 године положио правосудни испит тако да сада ради као адвокат. Уписан је у именик адвоката при Адвокатској комори Крагујевца.

Кандидат Никола Ивковић је у свом досадашњем научно-истраживачком раду

објавио већи број радова из области јавног права и теорије државе и права којој припада и предложена тема докторске дисертације. Увидом у биографију кандидата и листу објављених радова, констатујемо да исти испуњава све формалне услове за пријаву докторске дисертације.

Списак радова кандидата Николе Ивковића:

1. Н. Ивковић, Систем заједнице у савременој уставној држави, Гласник права, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, ISSN 1821-4630(Online) ISSN 1450-8176(Print) УДК:342.4:321.01. (потврда да је рад позитивно рецензиран и да је прихваћен за објављивање у бр. 2. за 2020. годину), бр. стр. 20, М53
 2. N. Ivković, Radbuch formula rights as basic for understanding fair trial, International scientific conference, Research approaches concept and policies, Internatinal scientific conference, Vol. III, ISBN 978-608-4532-75-0, Ohrid 2015, str. 162-174, М31
 3. С. Ђорђевић, Н. Ивковић, Значај номотехнике за стручну оспособљеност кривично-процесних субјеката, Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Hanns Seidel Stiftung, ISBN 978-86-7623-061-7, 2015, стр. 101-112, М31
 4. Н. Ивковић, Грађанска непослушност као тежња за правдом, Правна ријеч, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, бр 2016, ИССН 1840-0272, стр.161-177; М52
 5. С. Ђорђевић, Н. Ивковић, Тероризам као негација демократије и напад на уставно уређење, Безбедност, МУП Републике Србије, бр 2017, ИССН 0409-2953, стр. М51
 6. Н. Ивковић Студентско самоуправљање, Правни став, Регионално друштво правника „Шумадија“, год. 2 бр. 1/2017, Крагујевац, ИССН 2560-5305 стр. некатегорисан
 7. С. Ђорђевић, Н. Ивковић, Босна и Херцеговина – уставна држава?, Зборник радова са научног скупа „Двадесет година Дејтонског мировног споразума“, Правни факултет Пале, ISBN - 978-99938-57-43-3, 2017, стр. 278-296, М31
- 2. Научни приступ проблему предложеног нацрта докторске дисертације и процена научног доприноса крајњег исхода рада**

Комисија је сагласна са предложеном темом кандидата Николе Ивковића под насловом „Грађанска непослушност и остваривање људских права“.

Насловљена тема докторске дисертације представља, по много основа, значајан изазов за научно истраживање у области правних наука. Реч је о теми која обухвата и доводи у везу појмове људских права и слобода и грађанске непослушности, чиме се трага за одговорима на комплексна питања функционалности организоване друштвене заједнице кроз форму одрживог државно-првног поретка. Умесно одабрана комбинација логичког повезивања и сложене појмовне релације људских права и грађанске непослушности обезбеђује стабилност насловљеног оквира и претпоставља гаранцију научно-истраживачког деловања у раму наслова.

Историја развоја модерне људске цивилизације праћена је истовременим развојем људских права и наметањем прописаних ограничења моћима државне власти. Природноправна теорија својом снажном критиком свемоћи власти значајно је допринела стварању идејног основа за формулисање теоријских принципа правно-политички прихватљивих модела отпора правно-политички неконтролисаног власти. Аксиом о неминовном државном признању већ постојећих људских права по основу саме људске природе неретко бива изнова провоциран честим насртајима државне власти на суштинске темеље људских права. Трагична искуства последица

неконтролисаног понашања власти последично су позитивно право приморала да својим прописима прихвати правила и постулате природног права у овој области друштва. Тиме се ствара удружени напор унутрашњег и међународног поретка да онемогући премоћ државне власти у односу на грађанина и његов индивидуализам. Но, ту нас сустижу и питања о начину на који ће људска права бити остварена ако су угрожена управо од оних који би требало да их промовишу и штите? Тиме се отварају озбиљни проблеми о средствима остваривања људских права када су она угрожена од стране јавне власти. Из тих разлога, нужно је остваривању људских права приближити грађанску непослушност; јер, овај појам представља, како кандидат истиче, конструктивно-корективни фактор позитивно-правног регулисања и праћења процеса одлучивања јавних власти. Јасно је да се ради о понашању које је противправно, тај елемент чини фундамент понашања које се појмовно означава грађанском непослушношћу. Такво противправно понашање са собом носи и као јасан услов правне државе и санкцију, што се врло једноставно закључује познавањем основе права, односно, елемената почетне јединице свих правних анализа – правне норме. Управо та свест о прихватању санкције и унапред прихватање последица које такво понашање са собом носи, од изузетног је значаја за анализу. У недостатку одустајања од зоне комфора у модерном свету, овај елемент даје додатну политиколошку и социолошку димензију посматраном правном питању, а такав приступ велики је изазов за научне делатнике и верујемо, може понудити нове одговоре за којима модерна друштва, или она која томе теже, вапе.

Кандидат је успоставио конструкцију предлога структуре докторске дисертације, сагласно дефинисаном предмету, циљу и хипотезама на следећи начин.

УВОД

I. О ПОЈМУ И ИСТОРИЈСКОМ РАЗВОЈУ ЉУДСКИХ ПРАВА

I.1. Појам људских права

I.2. Историјски развој и примери кршења људских права

I.3. Еволуција људских права - схватања кроз векове

I.3.1. Анализа докумената

I.3.1.1. Велика Повеља

I.3.1.2. Декларација независности 1776.

I.3.1.3. Декларација права човека и грађанина 1789.

I.3.1.4. Декларација права човека и грађанина 1793.

I.3.2. Студије случаја

I.3.2.1. Хенри Дејвид Торе: почетна анализа „О дужности грађанина да буде непослушан“

I.3.2.2. Махатма Ганди

I.3.2.2.1. Деловање у Јужноафричкој републици

I.3.2.2.2. Деловање у Индији

I.3.2.2.3. Сантиаграха - филозофија ненасилне борбе

I.3.2.3. Мартин Лутер Кинг

I.3.2.3.1. Анализа - Марш на Вашингтон, утицај говора "I have a dream" на право и политику

I.3.2.3.2. Анализа односа са либералима са севера Америке – заборављено деловање (класни статус, права радника..)

I.4. Савремена схватања о људским правима

I.4.1. Утицај Густава Радбруха на схватања о људским правима

I.4.1.1. Анализа случајева који су пресудно утицали на Радбрухова

схватања

I.4.1.2. Утицај Радбруха на схватања о људским правима након Другог светског рата

I.4.2. Норберто Бобио

II. ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА

II.1. Друштвени услови остваривања људских права

II.2. Правни механизми заштите људских права

II.2.1. Нормативна заштита

II.2.2. Институционална заштита

II.3. Заштита људских права у правном поретку Републике Србије

II.3.1. Уставна и законска заштита

II.3.2. Уставно-судска пракса

II.3.3. Судска пракса

II.3.4. Пракса других надлежних институција

III. ГРАЂАНСКА НЕПОСЛУШНОСТ – ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ

III.1. Грађанска непослушност у правној и политичкој теорији

III.2. Право на непослушност

III.2.1. Оправдање права на непослушност засновано на хришћанству (св. Августин, Тома Аквински, трансценденталисти, тринитаристи)

III.2.2. Природно правна школа и право на непослушност

III.3. Одређење појма грађанске непослушности

III.3.1. Анализа елемената

III.3.1.1. Постојање демократског система

III.3.1.2. Јавност

III.3.1.3. Ненасилност

III.3.1.4. Политички захтев

III.3.1.5. Да ли је политички елемент одлучујући?

III.4. Уставна демократија и грађанска непослушност

IV. ПОСТУПАЊЕ СУДА У СЛУЧАЈЕВИМА ГРАЂАНСКЕ НЕПОСЛУШНОСТИ

IV.1. Тест за демократску државу и друштво (Јирген Хабермас)

IV.2. Специфичности које суд и тужиоци морају имати у виду (Роналд Дворкин)

IV.3. Анализа случаја – предлог за демократску државу о начину поступања

V. АНКЕТЕ И УПИТНИЦИ – АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У својој пријави, кандидат на следећи начин образлаже предочену структуру докторске дисертације.

У *уводном делу рада* биће изнета и образложена уводна разматрања о вези и логици увезивања људских права и грађанске непослушности, као предмету истраживања, указаће се на значај предмета истраживања, основну проблематику и оправданост истраживања. Такође, биће назначени циљеви и методе овог научног рада.

Први део под називом *О појму и историјском развоју људских права* чиниће логички увод у први део предмета истраживања. Сам појам људских права биће образложен теоријски и поставиће се кључна питања која чине основ за критички поглед на веома комплексан појам. Појам људских права услед своје сложености може се посматрати на различите начине, па су самим тим и теоријски погледи на елементе овог појма веома различити. Посебно је интересно критички сагледати схватања о

људским правима. Савремене тенденције и дешавања у међународним односима чине поље људских права подложним различитим врстама злоупотреба. Да би се што боље разумео развој и цивилизацијски напредак потребно је историјски сагледати еволуцију. Пут ка објективном анализирању биће догматско – нормативно посматрање историјских правних докумената. Хронолошки развој права посматран кроз векове биће основа за објективно, критичко разумевање поља људских права. Сагледавање кључних правних докумената у првом делу биће неминовно праћено и социолошком анализом. Да би се сагледало фактичко стање у односу на нормативно у обзир ће се узети и детаљно проучити студије случајева које су везане за посматрано поље. Ту ће се доћи до прве, кључне, везивне тачке између људских права и грађанске непослушности. Први историјски забележени случај помена грађанске непослушности подстакнут је жељом да се заштити људско право на опредељење и борба између фактичког стања, са једне и норми јавних власти са друге стране. Након Хенрија Дејвида Тореа, могућег родоначелника појма грађанске непослушности, хронолошки и логички пут водиће до Махатме Гандија као борца са посебном филозофијом грађанске непослушности. Сантиахара, специфичан пут промена одлука јавних власти водиће и до објашњења специфичности једне средине, менталитета и културе на начин промена и формулисање борбе. Деловање Мартина Лутера Кинга пружа школским пример успешног деловања по формули грађанске непослушности. Заокружени ланац борбе за права Афроамериканаца на тлу Северне Америке приказује све фазе посматране и проучаване појаве. Посебно је битно разоткрити и коментарисати контраверзе које се везују за Мартина Лутера Кинга, како се лик и дело хероја нације и оца промена путем грађанске непослушности може схватити на правилан начин. Додатно оправдање посматраних појмова је и у чињеничној дефицитарности истраживања ове појаве делимично на пољу политикологије, а свакако у пољу правно-теоријских научних истраживања и достигнућа. Савремена схватања људских права пробијају се тек након зверстава и стравичног угрожавања истих испољених током Другог светског рата. На пијадестал друштвених истраживања поставља се Густав Радбрух као мислилац који је обележио златним словима разумевање борбе између позитивно правних прописа, правде и сврсисходности као повезаних али некада супротстављених вредности. У целину проматрања уклапа се борба између правних прописа и реалности, праведности и сврсисходности. Кроз Радбрухову формулу долази се до могућег решења сукоба између управне норме и фактичког стања, што даље нуди пробој у савремена схватања грађанске непослушности. Други светски рат направио је кроз своја зверства и својеврсну опомену човечанству, те су као последица лоших искустава дошли и међународни правни прописи који чине покушај сузбијања лоших дејстава националних правних система. Иако се чини да је овим сужен простор за деловања попут грађанске непослушности, кандидат сматра и образлаже управо супротно да је на овај начин отворено поље за савремено поимање како људских права тако и грађанске непослушности.

Други део *Остваривање и заштита људских права* представља напор да откријемо механизме заштите основних права човека у оквиру система. Да би се касније проучио следећи степен заштите путем, могућег средства промена које овде посматрамо, грађанске непослушности, неопходно је прво извршити испитивање друштвених услова, па онда правних механизма, нормативну анализу начина заштите, спустити ниво истраживања на националне услове, те посматрати и коментарисати конкретне уставне и законске норме, заштиту коју предвиђају и на крају реалност и практичну примену. Друштвени услови, прожети културом у најширем смислу, веома су значајан фактор утицаја на правни систем и евентуалне промене истог. Примерима Сантиахаре и Махатме Гандија, кандидат ће покушати да покаже и докаже значај

специфичности друштвеног поднебља, религије, културе на појаву посматрану у оквиру рада. Као добар аргумент користиће анализу тзв. „марша соли“ којим је Махатма Ганди успео да окупи хиљаде следбеника и паралела такве појаве нпр. у Северној Америци која под утицајем културних фактора готово сигурно не би дала исте резултате. Специфичности једног друштвеног окружења поставиће се као једна од посебних хипотеза истраживања, битна за правилно посматрање и формирање елемената дефиниције грађанске непослушности. Да би се касније дошло до начина промена путем ванправних средстава значајно је извести правне механизме на пут правилног разумевања. На правне механизме логички се наслања и нормативна заштита. Систематизовање схватања правних норми и коментарисање истих наслања се следствено и као потреба за даље проучавање. Поред друштвених и нормативних елемената као њихова комбинација поставља се институционални оквир. Институционални оквир прожет правним прописима и културом функционисања јак је битан за систем. Управо системски и институционални оквир долази у колизију са грађанском непослушношћу, те је оправдано имати јасан увид у функционисање истих. Спуштање на национални ниво, даје лакши основ за истраживања која ће бити спроведена у оквиру дела V. пројектоване структуре. Разноврност литературе овим поводом олакшаће рад на овом делу. Посматраће се нормативни прописи и то хијерархијом од вишег ка нишем, проучавањем Уставних решења те закона из ове области. Пракса ће још једном пружити увид у фактичко стање. Практични случајеви пред Уставним судом Републике Србије биће добра водила за формулисање анкетних упитника и других видова правних и истраживачких техника које ће бити коришћене у оквиру дела V. По истом принципу вршиће се анализа случајева пред Вишим судовима (посебно Вишег суда у Крагујевцу) који су у додиру са нашом тематиком у одређеним областима како би се извукли бар одређени закључци о савременом и постојаном моделу грађанске непослушности. Ширина схватања омогућиће да се разнолика понашања поставе под окриље грађанске непослушности и повежу теоријски и практични аспект рада.

Грађанска непослушност као централна тема и мотивација рада, систематски ће бити обрађена у оквиру кључног дела, посматрајући структуру. Трећи део *Грађанска непослушност у правној и политичкој теорији* представљаће тежњу систематизацији, проучавању и схватању досадашње доктрине на националном и наднационалном нивоу, али и представљати изврстан допринос науци кроз опредељење о кључним елементима грађанске непослушности посматраним кроз практично проматрање из претходне главе. Покушај везивања правног и политиколошког размишљања на ову тему оправдаће мултидисциплинарност истраживања. Ово ће уједно бити и својеврстан омаж потреби ширине друштвених истраживања, која се посебно у оквирима теорије права никако не могу свести на монодисциплинаност истраживања, уколико се тежи новим научним достигнућима. Историјски елементи који су већ дотакнути у главама испред биће допуњени. Допуна се односи на оправдање грађанске непослушности кроз историјске концепте и филозофије које можда могу поставити идеје за будућност. У питању су два светла друштвене, правне мисли у средњем веку Свети Августин и Тома Аквински као хришћански мислиоци правне теорије. Уколико се узме у обзир просторна и временска ограниченост позитивног права и његова несавршеност и недоречености, ово право обухвата, како универзалне тако и локалне вредности које могу ићи до граница екстремног провинцијализма. Овим премисама природно правна школа поставља своја оправдања непослушности као избегавање провинцијалног истема размишљања и постављања неограничене метода за промену управног система ка бољитку деловањем самосвесних грађана. Следећа целина овог дела опредељује се као једном од могућих начина дефинисања грађанске непослушности. При одређивању појма анализирају се

елементи непослушности према једној од могућих теорија, али се при коментарисању и финалном опредељењу користе резултати истраживања достигнути у ранијим редовима. Као елементи грађанске непослушности наводе се постојање демократског система, јавност, ненасилност, противправност и политички захтев. Овако дефинисан појам провлачи се кроз филтер реалности и сваки од елемената би требало поред теоријског одређења да добије и своју практичну димензију. Политички елемент, као најшири, посебно се истиче кроз још једну призму друштвеног делања и понашања која је поменута у једном ранијем раду аутора истраживања. Обогаћеност ранијег истраживања новим достигнутим сазнањима требало би да отвори нове прозоре ширине овог истраживања. Уставна држава као идеал у размишљањима Петера Хаберлеа, поставиће се као аксиом у односу на поменуте елементе и омогућити да у разликама између идеално замишљеног и реалног, можда, нађемо начине за оправдање грађанске непослушности.

Кључ практичног тестирања и повезивања доктрине и праксе те налажења разлика између нормативног и фактичког биће у фокусу дела IV *Поступање суда у случајевима грађанске непослушности*. Јирген Хабермас својеврсно формулисаним тестом за демократску државу и друштво, поставиће темеље разумевања првог, условног елемента грађанске непослушности. Даље, кроз мисли Роналда Дворкина и његову анализу случајева са подручја Северне Америке поставља се пример коментарисања елемената грађанске непослушности кроз судску праксу. Пример идеално замишљеног судије, који би требало да својим делањем у оквиру система сам тај систем побољшава и коригује даје модел за наш континентални систем и истовремено помаже формулисање упитника и анкета из дела V дисертације. Популарно назван „судија Херкулер“ са призвоком античких идеала поступања у јавном интересу, Дворкин поставља мисаоно комплексан модел који може бити од велике помоћи за закључне делове овог дела. Последња фаза овог дела требало би да изнедри својеврстан модел демократске државе и начину поступања према учиниоцима кривичних дела који би се путем слободне судијске процене могли довести у опсег делаоца грађанске непослушности.

Анкете и упитници – анализа закључака који из посматрања резултата произилазе биће анализирани различитим врстама метода које су савременој друштвеној науци доступне. Избор правилних метода истраживања, додатно ће допринети објективности анализе добијеног материјала. Ако се изврши компаративни увид у радове из области права запазиће се одсуство овог начина вршења истраживања и непосредну проверу теоријских поставки. У овом је, како кандидат истиче, предност и иновативност овог дела што би требало да представља и добар пример за будућа истраживања. Такође увезаност хипотеза, истраживања путем различитих техника те њихова одбрада кроз методе, до сада, претежно коришћене у другим наукама, даће овом делу једну логично – последичну, а у исто време објективно – егзактну црту која би требало да оправда назив „докторска дисертација“.

Последња етапа планираног научног пута требало би да изведе финалне умне плодове истраживања. *Закључак* би требало да представља и круну самог подвига и можда донесе нови поглед на повезивање теорије и праксе кроз случајеве грађанске непослушности и тиме можда представи звезду водилу за конструктивно-корективну улогу овог средства промена у оквирима модерних држава.

Велика одвојеност елита, доносилаца одлука, јавних власти и политике од грађана посебно у државама са недовољно развијеном културом функционисања институција доводи у 21. веку до огромних неједнакости. Поред економских проблема као кључних за егзистенцију, јавља се и низ других проблема који стварају отуђеност од националних идентитета па се и савремено доба назива веком миграција. Озбиљан

приступ и што је могуће већа објективизација поља друштвених наука, можда би могао да представља тежњу ка утврђивању реалног стања на терену, а тиме и омогући простор за лековито дејство политичким и правним механизмима. Егзодус становништва из неразвијених или земаља у развоју поставља пред друштвене делатнике озбиљан изазов да се ухвате у коштац са системским проблемима који разарају демографску структуру савременог света. Како да грађанин својим деловањем од најнижег нивоa промени одлуку јавне власти, локалне месне заједнице, скупштине општине, скупштине шире децентрализоване јединице, регионалног представничког тела, можда чак националног? Да ли је грађанска непослушност један од начина?

Оно што остаје као мотивација, је да ће круна истраживања, која комбинује и преплиће теорију и праксу, оличена између корица дисертације понудити нове одговоре на недовољно истражена и непозната поља друштвене збиље. Планина структура требало би само да отвори врата истраживачког простора односа између нормативног и фактичког, правне норме и друштвеног динамизма који конструктивно корективно делује на простор недовољно познат и доступан доносиоцима одлука јавних власти. Истраживањем овог простора додатно би се унапредиле неминовне мањкавости система посредне демократије који се поставља опет као нужност савременог функционисања једне друштвене заједнице.

3. Мера у којој образложење предмета, метода и циља уверљиво упућује да је предложена тема од значаја за развој науке

За разлику од људских права која неспорно представљају сталан темат правне мисли, проблему грађанске непослушности посвећенија су политиколошка и социолошка истраживања. А однос између власти и грађана неминовно доводи и до проблематизације грађанске непослушности, уз досадашње скромне напоре правне теорије да зналачки повеже и истражи правну страну релације људских права и грађанске непослушности. Такво стање у области правних наука постепено почиње да се мења, првенствено захваљујући напору савремених правних теорија, које трагају за анализама идеје грађанске непослушности, како би она била довођена у везу са накнадним анализама конкретних политичких, уставних и државно-правних поредака. Овакви напори постају нарочито евидентни у последњих пар деценија. У домаћој правној књижевности на правним факултетима грађанска непослушност је до сада изучавана врло скромно и парцијално. Издваја се пар чланака објављених на конференцијама или у часописима, као што су: И. Пејић, Скица за грађанску непослушност – између легалитета и легитимитета власти у правној држави, Међународна конференција „Злоупотреба права“, Правни факултет у Нишу, (1996), С. Ђурђић, Ролсово оправдање грађанске непослушности, Гласник Адвокатске коморе Војводине (2007); М. Ивовић, Неправедни закони и њихова примена, право на грађанску непослушност, Правни живот (1995); Ж. Фајфрић, Грађанска непослушност, Бранич(1995); А. Молнар, Правда, основна права човека и грађанска непослушност, Правни живот (1998). У уџбеничкој литератури запазићемо посебну тематску јединицу посвећену грађанској непослушности у оквиру „Увода у право“ крагујевачког Правног факултета. Могу се евидентирати и радови посвећени филозофским, социолошким и политиколошким третирањима грађанске непослушности, као што су чланци објављени у часописима или на конференцијама: А. Прњат, Концепција грађанске непослушности у теорији правде као честитости, Филозофски факултет Пале(2013); И. Спасић, Грађанска непослушност (2004), В. Павићевић, Грађанска непослушност у савременој политичкој теорији (2009), А. Мировић, Живот у Тороовској шуми или у глобалистичкој џунгли?: грађанска непослушност, интерпретација и применљивост

Тороовог концепта данас (2012), А. Мировић, Савремена схватања грађанске непослушности (2010); Б.Стевановић, Теоријске и вредносне основе права на грађанску непослушност (2005). На Факултету политичких наука у Београду одбрањен је магистарски рад 2010. године насловом „Рedefинисање савременог концепта грађанске непослушности и граница политичке облигације: случај Србије“, док је А. Молнар са Филозофског факултета аутор монографије Расправа о демократској уставној држави, у којој се, између осталог, разматрају и социолошки проблеми грађанске непослушности. Домаћа правна наука је предметном проблему посвећена на начин, који даје за право да се истакне недовољна истраженост правне везе између грађанске непослушности и остваривања људских права на нивоу докторске дисертације, што предложеној тему докторске дисертације додатно чини оправданом.

На основу образложења предмета, методе и циља предложене теме докторске дисертације, увељиво упућује Комисију да је предложена тема од значаја за развој науке. Како у смислу недовољне истражености назначеног централног проблема докторске дисертације, тако да ће резултати истраживања представљати подстицајну основу за даље истраживачке напоре у правној науци.

4. Образложење теме за израду докторске дисертације омогућава закључак да је у питању оригинална идеја или оригиналан начин анализирања проблема

Истраживање односа између грађанске непослушности и остваривања људских права у контексту њихове заштите је изузетно значајно питање у теоријском, али и у практичном смислу. Очекивано истраживање приликом израде докторске дисертације допринеће јаснијем разумевању прихватљиве могућности грађана да изразе незадовољство и супротставе се одлукама јавне власти којима су незадовољни на начин и у обиму који се не може другачије изразити поштовањем важећих позитивно-правних регула.

Осим што ће релација људских права и грађанске непослушности бити теоријски опсервирана на начин како се то чини правно-теоријским истраживањима, посебно се чини интересантним истражити понашање судова у случајевима грађанске непослушности, како је то кандидат и предвидео образлажући докторску дисертацију. У компаративну раван ставиће се теоријска објашњења спецификаума поступања судова у назначеним ситуацијама (сходно Хабермасовим и Дворкиновим ставовима) са анализом случаја, уз предлоге о прихватљивим понашањима судова како би се обезбедио формат демократски, правно и функционално уређене савремене државе.

Образложење теме за израду ове докторске дисертације неусмњиво даје за право Комисији да закључи да је реч о оригиналној идеји и оригиналном начину анализирања проблема.

5. Усклађеност дефиниције предмета истраживања, основних појмова, предложене хипотезе, извора података метода анализе са критеријумима науке уз поштовање научних принципа у изради коначне верзије докторске дисертације

Предмет истраживања је дефинисан у складу са основним критеријумима науке, научно прецизно и усаглашено са научним принципима који се користе приликом научног истраживања и коначне израде докторске дисертације. Научна конструкција појмова је разумљива и оставља утисак да се кандидат налази на сигурном путу у свом научно-истраживачком поступању. Приметно је кандидатово интересовање за проблеме уставне државе као релативно иновативне формуле произашле из немачке уставно-

правне доктрине, које истражује у радовима као што су „Систем заједнице у савременој уставној држави“, „Босна и Херцеговина-уставна држава?“. Таквим тематским одређењима у досадашњим истраживањима, кандидат јасно показује афинитете ка откривању суштине прикривене испод „уставног покривача“, односно, формалног оквира који се примећује на први поглед. Трагање за продубљеним смислом и значењем савремене друштвене заједнице кроз фокус грађанске непослушности и људских права неминовно води ка правилном разумевању уставне државе. Чак ће се и у раду о студентском самоуправљању запазити линија истицања студентске популације која се не уклапа у стереотипна очекивања о послушном народу који се не супротставља државној власти. Слично томе, и кандидатово интересовање у раду о Радбруховој формули права неизоставно нас доводи до уочавања истраживачке нити досадашњег истраживања са предметним оквиром предложене теме докторске дисертације.

Кандидат је успоставио једну општу и шест посебних хипотеза.

Општа хипотеза је: Грађани својим деловањем могу да помогну стварању бољег система и достизање нивоа што је могуће веће подударности између нормативног и фактичког. То деловање, а када су угрожена основна људска права, заснива се на принципима које можемо подвести под елементе грађанске непослушности. У оквиру опште хипотезе је и претпоставка нераскидиве везе између људских права и грађанске непослушности, а чије се оправдање налази у историјским студијама случаја и теоријским поставкама дефинисаности елемената појмова поменутих феномена.

Посебне хипотезе су:

1. Грађанска непослушност је крајње средство за заштиту људских права. Када окови државног система онемогуће стварање правде и примену позитивно-правних прописа о људским правима, начин да се оствари ненасилни облик промене у правцу повратка правди и види се у грађанској непослушности.

2. Грађанска непослушност поставља границе државној власти и делује превентивно. Ова хипотеза поставља се кроз историјску призму и примере.

3. Грађанска непослушност има политички карактер. Овде полазимо од претпоставке да је један од кључних елемената управо политички елемент непослушности. Схватање и толерантност позитивно-правног поретка према грађанској непослушности зависи од њених политичких последица. Опет, ако погледамо примере већ извршених заокружених процеса које можемо дефинисати као грађанску непослушност постаје очигледније да последице зависе од успешности или неуспешности овог процеса.

4. Друштвени, најшире схваћени културни феномени многоструко утичу на формирање како правог система, тако и начина борбе за промену.

5. Позитивно право је приморано да толерише противправно понашање у случају грађанске непослушности, уколико је санкција неделотворна.

6. Процесни субјекти, под којима подразумевамо судије, тужиоце, адвокате, адвокатске приправнике, на подручју континенталног правног система недовољно су оспособљени за разумевање правних вредности. Узрок лоше оспособљености тражи се у оквирима система правничког образовања, а поред глобалног приступа фокус ће бити на простору оивиченом националним границама Републике Србије како би се истраживање спровело у пуном капацитету.

Очекивани резултати треба да потврде постављене истраживачке хипотезе:

Прво, очекује се потврда претпоставке о нераскидивој вези између људских права и грађанске непослушности, која се додатно потврђује ставом о томе да грађани својим деловањем могу да помогну стварању бољег система и достизању нивоу што је могуће веће подударности између нормативног и фактичког у државно-правном поретку.

Друго, резултатом истраживања потврдиће се да је грађанска непослушност крајње средство за заштиту људских права, које само тада може имати своје оправдање, уколико у границама правних прописа не постоји могућност остваривања правде и заштите људских права.

Треће, очекује се потврда тезе о томе да је грађанска непослушност превентивни облик успостављања граница државној власти, која претходи насилним методама грађанске борбе.

Четврто, очекује се теоријска потврда ставу о томе да је толерантност позитивно-правног поретка према грађанској непослушности условљена њеним политичким последицама, као што и успешност грађанских захтева истакнутих у процесима грађанске непослушности зависи од политичких последица које ће се рефлектовати на правни поредак.

Пето, докторска дисертација требало би да резултира ставовима о примораности позитивног права на толерисање противправног понашања које прати грађанску непослушност, уколико је позитивно-правна санкција неделотворна.

Коначно, истраживање које се очекује доведиће до става о томе да ли су или нису довољно оспособљени за правилно разумевање правних вредности релевантни представници државно-правних институција, релевантни субјекти у државно-правним институцијама.

Теоријски допринос докторске дисертације огледа се у корисности проучавања грађанске непослушности у оквиру правне теорије, чиме ће се оплеменити опус критичког деловања савремене правне теорије о овим питањима. Успешност рада на дисертацији биће мерена допуном сада недовољног теоријског простора правне науке која се доста скромно упушта у анализу савремених тенденција у односима између власти и грађана кроз призму грађанске непослушности и људских права. Тиме ће се дати подстицај даљим и још продубљенијим истраживањима области која за право још увек представља недовољно освојен истраживачки простор.

Посебан практичан допринос дисертације огледа се у очекиваним резултатима истраживања стања у Републици Србији поводом тематског оквира, а нарочито након истраживачке провере и закључивања о стању свести припадника правосудног система у односу према релевантним вредностима права и правног поретка у ситуацијама грађанске непослушности. Тиме ће се истовремено давати допринос развоју културе права у разноврсним процесима примене о домаћем правном поретку.

Кандидат истиче да су предложеном структуром предвиђена многа истраживања која су испреплетена са социологијом и политикологијом, па је неопходно употребити и методе карактеристичне за ове науке. Посебно је наглашено да ће се употребити и савремени начини провере истраживачких резултата. У питању је SPSS метода која је у истраживањима других научних дисциплина већ показала и доказала своју вредност. Биће, дакле, употребљени, правни, социолошки, историјски, логички, аксиолошки, компаративни методи и на крају анализа података путем иновативних метода обраде поменутих метода.

У оквиру анализе правних прописа биће употребљен правни метод, догматско-нормативни. Предложена тема докторске дисертације захтева анализу усвојених правних аката који додирују ову област на међународном, регионалном и националном нивоу. Овде ће се комбиновати и историјски метод, како би се посматрала еволуција правних прописа који су допринели данашњем нормативном напретку. На регионалном нивоу посматраће се устав и закони који регулишу људска права и слободе, односно оне норме које конституишу права и механизме заштите. Упоређивањем институционалних оквира и извештаја релевантних агенција о степену заштите и остваривања права, очекује се анализа ризика од потребе промена које би се извршиле

путем анализираних средстава. Конкретно, догматски метод биће коришћен претежно приликом анализе таксативно наведених људских права. Тај метод биће у употреби и приликом посматрања правних докумената на међународном и националном нивоу. Такође, догматски метод биће у употреби и у комбинацији са историјским методом приликом евидентирања права, која су била предвиђена најзначајнијим актима којима се регулише ова област. Што се тиче нормативног метода он ће се користити након употребе догматског у свим наведеним случајевима, упоредо. Поред тога, нормативни метод биће од користи и код анализе санкција, које су предвиђене за поступања по грађанској непослушности. Примери из праксе такође ће бити погодни за комбинацију ових метода.

Социолошки метод биће у првим поглављима анализиран у комбинацији са историјским. У оквиру студија случајева биће посматрано више аспеката друштвене стварности. Границе које су означене као окидачи неког од понашања путем метода индукције подвешћемо под схватања законитости у оквиру одређеног типа понашања. Начини борбе, реакције јавне власти и брзина остварених резултата у оквиру историјских типова, опет комбинацијом са методом индукције биће нам од помоћи у извођењу општих закључака. Дефинисање и назначивање онога што смо назвали народним правним осећањем, опет ћемо дешифровати социолошким методом.

Већ поменути историјски метод, ће уз правни бити одлучујући у оквиру напора изведених у првом делу истраживања. Посебно напоменуто, историјски метод биће од користи у два правца и комбинације метода. Прво код друштвених услова и околности који су претходили променама анализираним у оквиру примера и студија случајева и друго, приликом анализе кључних докумената. Значај овог метода посебно ће бити битан због његове константне употребе током систематизације целокупног рада.

Од логичких метода очекује се употреба индукције и дедукције. Комбинацијом ових метода посебно ће бити заступљен правно-логички метод приликом тумачења кључних правних докумената. У напорима разумевања појма грађанске непослушности на прави начин омогућиће примену метода дедукције. Рашчлањавање саставних елемената појма, уочавање различитости путем компаративних поступака водиће тежњи ка синтетичком дефинисању. Метод индукције ће посебно бити коришћен у комбинацији са техникама испитивања у оквиру VI целине. Овде су наведене само кључне употребе логичког метода, али у комбинацији са правним он ће имати доминанту улогу у тражењу правих начина утврђивања нових научних достигнућа.

Аксиолошки метод је примерен у оквиру анализе и дефинисања појма грађанске непослушности. Бројне различитости приликом одређења елемената и дефинисања појма условиће одређење према кључним одредницама како би се, према даљој систематизици предвиђена, истраживања спровела. У оквиру политичких студија и студија случајева, као и социолошких анализа друштвених околности биће претежно употребљен вредносни метод у комбинацији са објективним чиниоцима који ће обезбедити што мање субјективизма у закључивању. Велики број теорија које су наведене и пуно коментарисане, критиковане, олакшаће употребу овог метода.

Компаративна анализа различитих правних норми систематизованих у одређене целине имаће веома значајну улогу. Приликом упоређивања кључних правних докумената, од, опет, међународног, преко регионалног до националног нивоа, за успешно сагледавање и поређење захтеваће се врло детаљна употреба компаративних метода. Овим методом биће предлагани, како кандидат истиче, начини отклањања баријера у схватањима о потреби заштите људских права и средствима која су дозвољена уколико се она прекрше. Повлачење разлика и извлачење најбитнијих одредница судске праксе са англоамеричког подручја биће условљено успешном применом наведених метода. Неопходно је комбиновати овај метод са другим методама

како би се комбинацијом дошло до закључака, у навели смо већ, врло комплексној проблематици.

Употреба правних и других истраживачких техника које ће бити коришћене претежно у оквиру VI главе биће кључна за проверу хипотеза. Анкетама и различитим врстама упитника кандидат ће учинити напор да створи материјал за проучавање теоријске оспособљености процесних субјеката, као и да утврди уврежени начин размишљања и истраживања у оквиру посматране области. Интервјуима са припадницима цивилних организација које своје пројектне активности усмеравају у оквиру ове теме, циљаће се утврђивање емпириских података. Приликом формирања анкета, упитника и интервјуа очекује се консултација стручних лица како би се структура ових средстава систематизовала на што шири стручнији, мултидисциплинарни начин. Политиколози ће бити консултовани у деловима везаним за грађанску непослушност. Хипотетички замишљено, идеално, поступање судија које излази из нормативног оквира када је потребно употребити и пронаћи начин за евентуалну примену дискреционих овлашћења биће анализирано употребом политиколошких знања. То може дати смернице за закључна разматрања и предлоге нових правних решења. Очекивано је да психолози и психијатри буду консултовани приликом избора и формулације питања за анкетне упутнике упућене процесним субјектима. Како би употреба ових метода била објективна и стручна, неопходна је консултација и са професионалцима који се баве истраживањима јавног мњења у политичке и политиколошке сврхе.

На крају, као последња метода провере добијених резултата биће коришћена SPSS анализа. Циљ употребе ове методе је добијање што је могуће објективнијих и егзактнијих закључака из информација добијених путем поменутих техника. На овај начин, иновативним приступом обезбедиће се, са једне стране правилна и савремена анализу података, док са друге стране, треба имати у виду и потребу постављања нових поступака у истраживачки простор путем новима, што употреба ових техника свакако јесте.

Збир свих ових метода и техника омогућиће правилно извођење закључних судова о посматраној области, који ће имати научни допринос шири од простора територијално ограничених на једну државу.

Осим прегледа успостављене хипотетичке конструкције, Комисија је била у прилици да утврди постојање усклађености дефиниције предмета истраживања, основних појмова. На основу свега тога, стојимо на становишту да постоји усклађеност назначених детаља са критеријумима науке уз поштовање научних принципа у изради коначне верзије докторске дисертације.

Прегледом досадашњег истраживачког интересовања кандидата, може се закључити да је он кренуо путем делатног усмеравања својих научних напора ка предложеној теми докторске дисертације.

У свом раду „Грађанска непослушност као тежња за правдом“, колега Ивковић је започео трагање за одговорима на питања о суштинском разумевању грађанске непослушности доводећи је у везу са правдом, као припадајућом категоријом правних вредности на којима се темељи државно-правни поредак и прихватљиво уређено законодавство.

6. Компетентност ментора

Предложена докторска дисертација под насловом „Грађанска непослушност и остваривање људских права“ припада пољу друштвено-хуманистичких наука, научној области правне науке, ужој научној области Теорија државе и права.

За ментора предложене теме докторске дисертације је одређен проф. др Срђан Ђорђевић, редовни професор на правном факултету Универзитета у Крагујевцу.

Референце ментора, у складу са стандардом 9. за акредитацију студијског програма докторских академских студија:

1. RADOSAVLJEVIĆ, Marija, ĐORĐEVIĆ, Srđan. Die Autonomie der Vojvodina im verfassungsrechtlichen System der Republik Serbien. Y: GAMPER, Anna (ur.), et al. Föderale Kompetenzverteilung in Europa, (Nomos eLibrary). 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2016, str. 455-485. [COBISS.SR-ID [513309360](#)] –M13
2. ĐORĐEVIĆ, Srđan, Political and Teritorial Autonomy of Vojvodina in Serbia. U: Karlhofer, Ferdinand, PALLAVER, Gunther, Federal Power-Sharing in Europe. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2017, str. 251-264 (COBISS.SR-ID [513346736](#)) M14
3. ĐORĐEVIĆ, Srđan, PALEVIĆ, Milan, RAPAJIĆ, Milan M. Coalition Government and Possible Course of UK Political and Electoral System Reform after 2010 Parliamentary Elections. Lex localis, ISSN 1581-5374, 2013, vol. 11, br. 2, str. 157-176. [COBISS.SR-ID [512882608](#)] –M22
4. ĐORĐEVIĆ, Srđan S., VLADETIĆ, Srđan S. Рудолф Цистлер - viva vox Serbiae : судски процес и одбрана учесника Сарајевског атентата 1914. Српска политичка мисао, ISSN 0354-5989. Штампано изд., 2014, св. 44, бр. 2, стр. 93-110. <http://www.spmbeograd.rs/spm/CD-SPM-2-2014.pdf>. [COBISS.SR-ID [513016496](#)] – M24
5. ĐORĐEVIĆ, Srđan, Ekonomija u iranskom Ustavu = Economy in the Iranian Constitution, Socioeconomica, ISSN 2217-7558, 2015, god. 4, br. 7, str. 195-196. <http://socioeconomica.info/xmlui/bistream/handle/11171/171/13.%20Djordjevic.pdf?sequence=1>, doi: doi (COBISS.SR-ID [513134512](#)) Econlit list
6. ĐORĐEVIĆ, Srđan, IVKOVIĆ, Nikola, Тероризам као негација демократије и напад на уставно уређење, Безбедност, МУП Републике Србије, бр 2017, ИСЧН 0409-2953, M51
7. ĐORĐEVIĆ, Srđan. Економске вредности у уставним преамбулама = Economic values in the constitutional preambles. Економика, ISSN 0350-137X. [Štampano izd.], 2015, год. LXI, бр. 1, стр. 131-139. [COBISS.SR-ID [513132720](#)] – ERIH листа
8. ĐORĐEVIĆ, Srđan. Савремена држава као услужни сервис грађана. У: MIĆOVIĆ, Miodrag (ur.). Услуге и заштита корисника : [зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 8. маја 2015. године, на Правном факултету у Крагујевцу]. Крагујевац: Правни факултет Универзитета, Институт за правне и друштвене науке, 2015, стр. [801]-809. [COBISS.SR-ID [513119408](#)] – M31

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након увида у приложену пријаву и на основу чињеница и ставова изнетих у претходним тачкама Извештаја, Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова и кандидата и ментора за израду докторске дисертације доноси следеће

ЗАКЉУЧКЕ

1. Кандидат Никола Ивковић испуњава све услове за пријаву теме докторске дисертације прописане Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Крагујевцу и Статутом Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, с обзиром на то да је положио све испите и испунио све обавезе предвиђене студијским програмом докторских академских студија Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и да је објавио потребан број радова из научне области из које пријављује тему докторске дисертације.
2. Тема докторске дисертације коју је кандидат предложио припада научној области изабраног студијског програма и научној области за коју је Правни факултет Универзитета у Крагујевцу матичан.
3. Предложена тема докторске дисертације је добро формулисана и образложена, од значаја је за развој науке и представља оригиналну идеју, па је из тих разлога подобна за обимнију научну обраду у форми докторске дисертације.
4. Предложени ментор, Др Срђан Ђорђевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, је биран за ужу научну област Теорија државе и права, којој припада предложена тема докторске дисертације, испуњава услове да буде ментор за вођење докторских дисертација у складу са стандардом 9 за акредитацију студијских програма докторских академских студија на високошколским установама и не води више од 5 доктората истовремено.

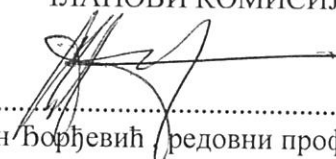
Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова и кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације упућује Наставно- научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и Већу за друштвено- хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу

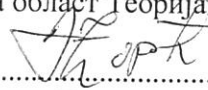
ПРЕДЛОГ

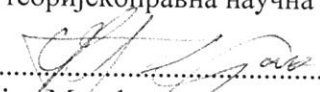
Да донесе одлуку којом се кандидату Николи Ивковићу одобрава израда докторске дисертације под називом “Грађанска непослушност и остваривање људских права”.

Комисија прихвата предлог кандидата и за ментора предлаже др Срђана Ђорђевића, редовног професора за ужу научну област Теорија државе и права на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

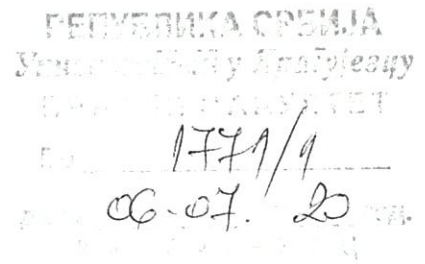

.....
Др Срђан Божићевић, редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Ужа научна област Теорија државе и права

.....
Др Драгана Ћорић, доцент,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
Ужа теоријскоправна научна област

.....
Др Дејан Матић, ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у
Крагујевцу
ужа научна област
Теорија државе и права

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

Часопис „Гласник права“

ПОТВРДА О ПРИХВАТАЊУ РАДА ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ

Потврђујем да је чланак под називом “Систем заједнице у савременој уставној држави” аутора Николе Иковића, адвоката, позитивно рецензиран у процесу двоструко „слепог“ (анонимног) рецензирања и да је прихваћен за објављивање у бр. 2 за 2020. годину овог часописа.

УДК рада је: 342.4:321.01

Потврда се издаје на лични захтев именованог, а за потребе реализације његових обавеза на докторским академским студијама Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Крагујевац,
06.07.2020. године

Главни и одговорни уредник часописа „Гласник права“,

Проф. др Нина Планојевић